

עין משפט
נר מצוה

יב: ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

מסורת הש"ס

(א) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ב) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ג) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ד) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ה) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ו) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ז) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ח) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ט) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(י) וְלִי תְהִי נְדָרִי

הגהות הב"ה

(א) נמי משתלמח לרשימ
(ב) והנהגה הידועה משביע
(ג) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ד) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ה) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ו) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ז) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ח) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(ט) וְלִי תְהִי נְדָרִי
(י) וְלִי תְהִי נְדָרִי

לעני רש"י

פינוגין יחלה
וגרנות ויחיה נפש
המשמש להבלין

רבינו חננאל

רבינו חננאל (המשכן)
לו שנה ושלם דרור. ויבין
בנסכס תשרי אפילו יום
אחד הוה ואפילו לאמא
דלא סבר יום אחר בשנה
חשוב שנה. הכא מרדה
לדעורו נפשיה קא מביין
והא אצטעי ליה. ואימא
ראש השנה לנדרים ניסן,
ומשני הלך אחרי לשון בני
אדם. ובני אדם אין קורין
ראש השנה אלא תשרי.

שנים. מה שלקט בשנה שנייה של שמטה מעשר ראשון ללוי ומעשר
שני בירושלים ומה שלקט בשנה שלישית מעשר ראשון ומעשר עני:
מנא הני מילי. דכשלישית אינו נוהג בה מעשר שני: שנה שאין
נוהג בה אלא אחד. מן המעשרות שהגו בשמי שנים שלפניה: הא
כילד מעשר ראשון. ימן כדרך
שנתן עד הנה: ומעשר עני. יוסף
במקום מעשר שני דכמדי (דברים טו)
לגר ליתוס ולאמנה והוא מעשר עני:
או אף מעשר ראשון יכעל. ושנת
המעשר חד קאמר הוהיה דמפרש
ואזיל ללוי לגר ליתוס ולאמנה והוא
מעשר עני שאף לוי בכלל עני שאין
לו חלק בארץ: וכל הלוי. למעשר
ראשון כל זמן שנה וכו' והא בשנה
שלישית כמדי מקצה שלש שנים וגו'
וכא הלוי וגו': ה"ג ת"ר המורד
הנאה וכו' ולא גרסינן מנלן: לשון
בני אדם. שאין אדם נודר אלא על
לשון שהוא רגיל לנדר ודרך בני אדם
לקרות תשרי ר"ה: הפסוק. אחר
מנלן (ט) פינוגין: משתלמח. אחר
שנת זמיתו הוא מתעשר ולא אחר
שנת לקיטו: משתלמח לרשימ.
שהרע לומר כחוכי: הכפולה. דגן
ומירוס קרוין תבואה דכמדי (במדבר
יז) כתבואה גורן וכתבואה יקב: אחר
והויסין. יאהר משיבאו שלש
מתעשרין אחר שנה שהגיעו בו
לשליש בשלש שנים או שנייה או שלישית:
מנא הני מילי. אכתובא ואומיסי קאי
דמעשר דידהו דאורייתא ומנלן דבאר
שליש אזלי דאילו ירק דאזול ביה
דכגן כמר לקיטה ואילן דאזול כמר
חנטה מעשר דידהו מדרבנן ולא
בבעיה כגו מנלן וקמן ודף ד. ת"ר
כזה טעמיהו ירק משום דגייחו ליה כל
שעתא והדר כחמ וגדל על מי גשמים
של שנת לקיטו אזיל ביה כמר
לקיטה אזיל גדל על מי שנה שחנט
בה שנה שרף צבילין לפני חנטה
פירומוי חונטין וכו' נגמרין שטרף
האילן עולה ונכנס כפרי חמדי וממנו
גדל: מאי עבידיסיה. לקרות חג
הסוכות כנסוף שנה שנים שנת
השמיטה שרי ככר רשע השמיטה
מר"ה וככר נכנסת שמינית: אלא
לומר לך דו. וה"ק קרא יס לך דכר
שהוא של שמינית והוא אסור כשביעית
ואזו זו תבואה שהביאה שלש ולקמן
פיך ממאי דלעיל שלש קאמר:
ודלמא

משתבא השמש אין תורמין ומעשרין מזה
על זה לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן
החדש על הישן ולא מן הישן על החדש אבם
היתה שניה נכנסת לשלישית שניה מעשר
ראשון ומעשר שני שלישית מעשר ראשון
ומעשר עני מנה"מ אמר ריב"ל יכי תכלה
לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה
השלישית שנת המעשר שנה שאין בה אלא
מעשר אחד הוא כיצד מעשר ראשון ומעשר
עני ומעשר שני יבטל או אינו אלא אף מעשר
ראשון נמי יבטל ת"ל: ואל הלויים תדרב
ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל
את המעשר אשר נתתי לכם מאתם
בנחלתכם הקישו הכתוב לנחלה מה נחלה
אין לה הפסק אף מעשר ראשון אין לו
הפסק (תניא אידך) כי תכלה לעשר וגו'
שנה שאין בה אלא מעשר אחד הוא כיצד
מעשר ראשון ומעשר עני ומעשר שני יבטל
יכול אף מעשר ראשון נמי יבטל ת"ל ובו
הלוי כל זמן שבא תן לו דברי ר' יהודה רבי
אליעזר בן יעקב אומר אינו צריך הרי הוא
אומר ואל הלויים תדרב ואמרת אליהם כי
תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר
נתתי לכם מאתם בנחלתכם הקישו הכתוב
לנחלה מה נחלה אין לה הפסק אף מעשר
ראשון אין לו הפסק: ולגדרים וכו':
ת"ר (המורד הנאה מחבירו לשנה מונה
שנים עשר חודש מיום ליום וואם אמר לשנה
זו אפילו לא עמד אלא בעשרים ותשעה
באלול כיון שהגיע יום אחד בתשרי עלתה
לו שנה אפי' ללאמא דאמר יום אחד בשנה
אינו חשוב שנה לצעוריה נפשיה קביל בשנה
והא אצטער ליה ואימא ניסן (ה) בנדרים
הלך אחר לשון בני אדם (ט) תנן התם התלתן
משתצמח התבואה והזיתים משיבאו שליש
מאי משתצמח משתצמח לרשימ (ב) התבואה
והזיתים משיבאו שליש מנה"מ אמר רב
אסי א"ר יוחנן ומטו בה משמיה דרבי יוסי
הגלילי אמר קרא במקץ שבע שנים כמועד
שנת השמיטה בהג הסוכות שנת השמיטה
מאי עבדידיה בהג הסוכות שמינית
היא אלא לומר לך 'כל תבואה שהביאה
השנה אתה נוהג בו מנהג שביעית כשמינית
אמר ר' זירא לרב אסי
ודלמא

להחייב במעשר שיעור אחר המפורש
קודם הבאת שלש נמי חזו כדאמרין פרק המזולין יין (שם דף פ:)
שפרק אלו עוברין (פסחים דף מג:)
שליש כיון דמקודם לכן וימתי ראה מעשיית דלפילו לשביעית
לשביעית כתר חנטה אפי"ה לא מחייבי במעשר עד דמטו לשיעור המפורש
במחצית וצקרי שנתות קציר של שביעית היואל למנא שביעית
שביעית בשמינית וי"ל (ד) והיא דהכל אזטריך ללמד על הריש
מנא שביעית בשמינית היינו דקדושת שביעית טהרה וישאר דקין
קרא ויחא השתא דדריש מיניה תוספת שביעית דלפי דאקרי בשמינית:
אלא

על כן היא כבידה התבואה והזיתים משיבאו שליש. פי כגון הפיר כשימא ים בו משקל ו פלוגין. כיון שהביא משקל שלש
וחכמי חייב במעשר. מנא לן אמר ר' זירא עשר מעשר את כל תבואת ורען. כלומר [שנה] [ועשר] מרבר סאם חורמה מעשר
ממנו. כגון דבר שזורה וצומח. פרט לפחות משלש (א) אטונו צומח. ומפרישין לה מהא קרא. מקץ שבע שנים כמורד
שנת השמיטה בהג הסוכות. כלומר כל תבואה שהביאה שלש בשביעית שאמרה בה מקץ שבע שנים כמורד שנת שמיטה.
והיא יכולה לתיקור כמיעור והיא חג הסוכות. זו תבואה בשנת השמיטה נחשבה. מאחר שהביאה שלש בשנה השביעית.

משתבא השמש. בירושלמי מוקף לה בככרי:
משתצמח לרשימ. פירש בקונטרס שהרע
לומר כחוכי ואינו משמע כן בירושלמי דמעשרות פ"ק דלמרי' מתני'
כדי שזורה ותלמה כולל הוא בודק ר' שמואל בר נחמני בשס רבי
יונתן טוטל מלך קומלו ונתן לתוך
הספל של מים אם שקע ריבנה
חיבת ואם לאו פטור ר' יונה בגל
מעמה מה שקע יהא חייב ומה
שלא שקע יהא פטור אלא כיוצא בל
פרידה ופרידה את אמרת משמע
משתלמח לרשימ היינו שנמנה
בשולל כל כך שאם נולשין אותן
וזורעין אותן במקום אחר מלמתי:
התבואה. פי' בקונטרס דגן
ומירוס קרוין תבואה
דכמדי כתבואה גורן וכתבואה יקב
ואי אפשר לומר כן חדא דאם כן
לא ליתני זיתים וליהו בכלל תבואה
כמו ענבים דמרייהו בכלל תבואה
יקב ויניה ועוד דשיעור אחר חנא
גני ענבים צ"ק דמעשרות (פסחה ג)
דמנן הענבים (ה) הנבואים משיבאו
ונבואים מין ענבים הוא מלשון
יועש נבואים (ישעיה ה) (א) וזית
דגרוסי הנבואים בירושלמי גרסינן
הענבים והנבואים משיבאו ר'
ורא נסר ר' יסא משיקרא נבואה
זרין טעם למה לא אזלינן בענבים
כמר שלש כמו תבואה וזיתים מהאי
קרא גופיה דמתיי הכא ומנלן כל
היך שיעורין המפורשים בכל אחד
ואחד גני פירות צ"ק דמעשרות
(שם) בתלמיט וענבים ומומנס ועובל
משיב התם ולי לאו ענייסי אכוליה
לחרינא לא הוה משיבין דלאו
דאורייתא אלא ענבים דאורייתא ויניה
דכמדי מירוש וליה ונראה לי דכל
אותן שיעורין הוא הבאת שלש שלהם
והא ללא קמי משיבאו שלש דקמתי
גני תבואה וזיתים משום דככוליה
אפשר ליתן בהם סימן חזק מתבואה
וזיתים וכן משמע בירושלמי דבני
התלמן משתלמח דריש לה רבי זעירא
דכמדי משתלמח אה תבואה
ועני ר' דבר שהוא נורע ומלמתי
יחא פחות משליש שאינו נורע ומלמתי
רבי חננאל שלש הכס רבי אמר זיתים
וענבים שלש הביאו שלש משקין
היואל מכן אינן מכשירין ואיית ויכתי
ילפינן הכא מיזב מעשר משיבית
והלא כל אילנות הולכין לשביעית
כמר חנטה וענבים נמי בכלל
כדאמרין לקמן אמרי רבנן אינן כמר
חנטה ירק כמר לקיטה תבואה
וזיתים כמר שלש ואפי"ה לעינן

לשלישית מה שילקט יתר [אל] רינו כרין שנה שנייה. מעשר ראשון ומעשר שני. ומה שילקט הגוי רינו כרין שנה שלישית
משנה ראשון ומעשר שני. כענין הוה סוגיא דשמיטתא בורה. דכמדי שנת המעשר. שנה שאין בה אלא מעשר אחד. והוא מעשר
ראשון. פרט למעשר שני שאינו נוהג בשנה השלישית. ואינו יכול לומר מעשר שני. שהרי הכתוב אומר לעני ולגר. אבל מעשר
ראשון הקישו הכתוב לנחלה. מה נחלה אין לה הפסק. אף מעשר ראשון אין לו הפסק. ולגדרים וכו'. והוא מעשר
לשנה. מנא לן חורש מיום ליום. ואם פירש בשנה זו. אפילו לא נדר אלא ביום כיון לאילול. כיון שהיו יום אחד בחסור עלתה

לשלישית מה שילקט יתר [אל] רינו כרין שנה שנייה. מעשר ראשון ומעשר שני. ומה שילקט הגוי רינו כרין שנה שלישית
משנה ראשון ומעשר שני. כענין הוה סוגיא דשמיטתא בורה. דכמדי שנת המעשר. שנה שאין בה אלא מעשר אחד. והוא מעשר
ראשון. פרט למעשר שני שאינו נוהג בשנה השלישית. ואינו יכול לומר מעשר שני. שהרי הכתוב אומר לעני ולגר. אבל מעשר
ראשון הקישו הכתוב לנחלה. מה נחלה אין לה הפסק. אף מעשר ראשון אין לו הפסק. ולגדרים וכו'. והוא מעשר
לשנה. מנא לן חורש מיום ליום. ואם פירש בשנה זו. אפילו לא נדר אלא ביום כיון לאילול. כיון שהיו יום אחד בחסור עלתה

לשלישית מה שילקט יתר [אל] רינו כרין שנה שנייה. מעשר ראשון ומעשר שני. ומה שילקט הגוי רינו כרין שנה שלישית
משנה ראשון ומעשר שני. כענין הוה סוגיא דשמיטתא בורה. דכמדי שנת המעשר. שנה שאין בה אלא מעשר אחד. והוא מעשר
ראשון. פרט למעשר שני שאינו נוהג בשנה השלישית. ואינו יכול לומר מעשר שני. שהרי הכתוב אומר לעני ולגר. אבל מעשר
ראשון הקישו הכתוב לנחלה. מה נחלה אין לה הפסק. אף מעשר ראשון אין לו הפסק. ולגדרים וכו'. והוא מעשר
לשנה. מנא לן חורש מיום ליום. ואם פירש בשנה זו. אפילו לא נדר אלא ביום כיון לאילול. כיון שהיו יום אחד בחסור עלתה

א. תנא דליל היינו מנאסא סתיא טיילא.